

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційне дослідження **Шань Юйнань**
«РАННЯ КАМЕРНО-ВОКАЛЬНА ТВОРЧІСТЬ ДАРІЮСА МІЙО:
СТИЛЬОВІ ВИМІРИ»,
подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»
(галузь знань 02 «Культура і мистецтво»)

Представлена на захист робота Шань Юйнань без перебільшення є визначною подією для українського європейського музикознавчого дискурсу: нарешті ми маємо україномовну роботу, яка прочиняє завісу над творчістю Даріюса Мійо – дивовижної людини та непересічного композитора, який належить до пантеону митців, що формували музичну культуру ХХ століття. Симптоматично, що цей захист відбувається у 50-ті роковини зі дня смерті Мійо, який пішов з життя 22 червня 1974 року, і хочеться вірити, що дослідження нашого здобувача спонукає українських науковців на подальші розвідки вражаючого творчого доробку цього композитора.

В фокусі представленої роботи, крім безпосередньо творчості Мійо, знаходиться особливо важливий період в історії європейського мистецтва ХХ ст. – 1910-1919 роки. В цей час формується творча особистість Жана Кокто, відбувається становлення французької Шістки (до офіційного викарбовування назви групи). Саме в цей час з'являється «Весна священна» Стравінського, народжується ідея меблевої музики Саті і ним же створюється, як загально визнають, перший в історії музики неокласичний твір – драма «Сократ»; зі скандалом відбуваються прем'єри «Парада» авторства Саті-Кокто-Пікасо та сюрреалістичної драми «Перса Тирезія» Гійома Аполлінера, смерть Клода Дебюссі, перші кроки в композиторській творчості Франсіса Пуленка і Жоржа Оріка. Даріюс Мійо, незважаючи на «бразильське відрядження» з 1916 до початку 1919 року, знаходився в

самому епіцентрі паризького культурного життя, його парадоксальності, зміни мистецької парадигми та пароксизмального пошуку нової музики.

Саме цей період – 1910-1919 – виокремлений в роботі як самостійний період формування творчої особистості Мійо, дотримуючись періодизації його творчості, запропонованої британо-ірландською дослідницею Барборою Келлі (с. 20-21) – на сьогодні одного з провідних спеціалістів французької музики кінця ХІХ – початку ХХ століття. В роботі Шань Юйнань підкреслено надзвичайну важливість камерно-вокального доробку Мійо цього періоду для формування *«індивідуального стилю композитора як цілісної системи, що буде знаходитись у динаміці постійних оновлень у подальші десятиліття»* (с.22). Саме в цей час написано більшість вокальних творів композитора (як приведено в роботі, 72% від усього доробку, і такої концентрації на вокальній музиці протягом творчого життя у Мійо більше не буде).

Через відсутність вітчизняних розвідок і недостатню висвітленість у зарубіжних роботах вокального доробку Мійо означеного періоду, цілком можна б було обмежитися аналізом вокальних циклів і контекстом їх створення – це вже б містило неабияку цінність і наукову новизну, але сформульовані в дослідженні **завдання** значно розширюють проблемне поле роботи і концентруються на самому феномені постаті композитора. Серед них: *відтворити актуальні аспекти розуміння поняття «творча особистість» у сучасному гуманітарному просторі; виокремити основні вектори усвідомлення феномену творчої постаті Даріюса Мійо у музикознавчому дискурсі; виявити основні виміри «життєтворчості»* (за Наталією Савицької) Даріюса Мійо.

І дійсно, не зважаючи на виокремлену увагу на доволі вузький хронологічний відрізок творчості Мійо, автору вдається *«осягнути «код психічного життя» і побачити неповторний «кристал особистості», в*

якому закладений імпульс до самооновлення, духовного зростання, виявлення унікального власного *ego*» (с. 35).

І цей баланс суто аналітичного і узагальнено концепційного є одною з сильних сторін роботи. Тут чітко вибудована матриця фундаментального дослідження, дотримані усі вимоги щодо структури, але при цьому немає відчуття «сухого заповнення фактами» –живий текст читається на одному диханні.

Робота містить традиційні вступ, висновки, список літератури та чотири основні розділи роботи з додатками – нотними прикладами до третього та четвертого аналітичних розділів. В першому розділі «**Даріюс Мійо: феномен творчої особистості**» через феноменологічний ракурс досліджено життєтворчість композитора, охарактеризовані основні дослідницькі концепції його творчості в українському та зарубіжному музикознавстві. У другому – «**Основні принципи формування творчих настанов Даріюса Мійо у камерно-вокальній творчості**» визначено роль камерно-вокальної музики як невід’ємної складової французької музичної культури, що відображає основні тенденції зміни її жанрово-стильової парадигми на початку ХХ століття. Зроблено огляд новітніх розробок поняття «стиль» в численних музикознавчих роботах, акцентовано концепцію індивідуального стилю Ірини Миколаївни Коханик через магістральні закономірності, такі як «інструменталізм» та «інтерпретативність». Розглянуті усталені ознаки жанру французького *mélodie* та виявлено, що він стає справжньою творчою лабораторією формування творчого мислення Мійо і визначає принципи формування індивідуального стилю митця. Унікальне «композиторське вслуховування» (формулювання самого Д. Мійо) у літературний текст створює власну жанрову модель, яку композитор визначає як «поема». Характерні особливості оновлення жанрових канонів *mélodie* вже на самому ранньому етапі творчості композитора детально розглянуті у підрозділі 2.2. Тут

досліджена роль дружби Мійо з поетом Лео Латілем у становленні стильової системи композитора. На тексти Латіля були написані найбільш ранні вокальні поеми митця, в яких простежується спадкоємність із вокальними творами Дебюссі і Равеля. За влучним спостереженням Шань Юйнань, в своїх ранніх вокальних творах Мійо звертається до прозових текстів, намагаючись досягти більшого драматичного ефекту через пошук *ритмічної* свободи і прагнення відійти від регулярності метричної поезії. Зокрема «Трьом поемам в прозі» Люсіль де Шатобріан присвячений розгорнутий аналіз, який наочно показує «кропітку роботу композитора із музичним матеріалом, яка формує наскрізні тематичні, ритмічні і фактурні ланцюги (с 104).

У Розділі 3 **«Даріюс Мійо і Поль Клодель: вектори стильових інтенцій»** відображено тісні творчі й особистісні контакти композитора і поета, що свідчать про виняткову спорідненість художніх настанов та устремлінь обох митців. Детально досліджено особливості організації вокальних циклів на тексти Клоделя «Пізнання Сходу» (3.2) і «На вулицях Ріо» (3.3.)

У центрі уваги 4 розділу **«Вокальний цикл “Сільськогосподарські Машини” як стильовий феномен»** є аналітичний нарис скандального опусу композитора. Тут обґрунтовуються нові підходи до розуміння його концепції. Загальний задум циклу відображає екзистенційні виміри і постає за цитатою Валерії Жаркової «інтимною сповіддю автора, що трансформує травматичний життєвий досвід у новий духовний простір» (с. 151), а його організація закріплює характерні для індивідуального стилю композитора властивості: інструментальну природу вокальної партії, поліфонічну самостійність голосів, політональність, тощо (с. 174).

У **Висновках** підсумовуються результати дослідження та намічаються подальші наукові перспективи. Підкреслюються, що майже вісім десятків ранніх опусів Мійо 1910-1919 років не є «тільки учнівською спробою», але

увійшли до скарбниці світової вокальної музики і становлять важливу частину репертуару сучасних виконавців. За словами автора роботи, це засвідчує стрімке формування професійних чеснот Даріюса Мійо, його «священне ставлення» до майстерності висловлення музичної думки, глибоку щирість почуттів і емоційну виразність музики (с. 187).

Вражають деякі наведені в роботі факти. Наприклад, в каталозі творів композитора можна побачити близько 100 імен представників літературного світу різних епох, культур і національних шкіл; його неймовірне за широтою та складом коло спілкування з найвидатнішими представниками культури свого часу; «акцент на спадкоємності традицій Провансу» (с. 61) та виокремлення особливого зв'язку композитора з Провансом. В дослідженні також наведені сторінки біографії митця, які демонструють безмежну силу духа Даріюса Мійо, що творив попри усі життєві обставини.

Виняткову цінність має ретельно проаналізований практично увесь корпус музикознавчих робіт, присвячений дослідженню життя та творчості Даріюса Мійо.

Серед дрібних зауважень можна відмітити невелику кількість друкарських помилок і неуніфікований переклад назви балету «Шістки», який в трьох місцях роботи написаний по різному: – «Наречені з Ейфелевої вежі» (с. 63), «Наречені на Ейфелевій вежі» (с. 69) «Молодята на Ейфелевій вежі» (с. 154). Але такі поодинокі випадки абсолютно не псують загальне позитивне сприйняття роботи.

В контексті проаналізованих «універсальних вимірів життєтворчості» та «концептуалізації поняття творчої особистості» Даріюса Мійо виникає *запитання* до автора роботи: як Ви вважаєте, чому Мійо починає свій творчий шлях з вокальних жанрів?

Друге запитання. У роботі доволі аргументовано доводиться «міцний національний ґрунт творчості» (с. 62) Даріюса Мійо. Закономірно

виникає запитання, чи вплинуло на формування стилю молодого композитора його перебування у Бразилії в якості аташе з пропаганди при Повноважному міністрі Полі Клоделі з 1916 до 1919 роках? І якщо так, що саме стало найбільш вражаючим і значущим для Мійо в цьому досвіді пізнання екзотичної для європейця культури?

В цілому ж хотіла б додати, що не може не тішити факт, що потроху відбувається процес заповнення лакун, які не давали, і, будемо відвертими, до сьогодні не дають можливості цілісного охоплення надважливого періоду для французької та західної музики, а саме 10-ті роки ХХ століття, коли формуються коди новітньої музичної мови і विकарбовуються візії та стратегії розвитку мистецтва так званої «постапокаліптичної доби».

Підсумовуючи вище викладене зазначу, що дисертаційне дослідження Шань Юйнань «Рання камерно-вокальна творчість Даріюса Мійо: стильові виміри» є самостійною та завершеною науковою працею з цілісною концепцією, з чітко визначеними актуальністю та новизною. Порухень академічної доброчесності в роботі не виявлено. Робота має значущу практичну цінність як для історико-теоретичного музикознавства, так і для виконавської діяльності. Основні положення дисертаційного дослідження оприлюднені у трьох публікаціях наукових статей, у публікації тез, та в 11 виступах із доповідями на наукових конференціях.

Отже, рецензована робота повністю відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року та дає підстави для присудження здобувачеві наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» (галузь знань 02 «Культура і мистецтво»).

Кандидат мистецтвознавства,
доцент, доцент кафедри історії світової музики
НМАУ ім. Петра Чайковського

Г. Є. Різасва